TUNNISTAMMEKO KOULUSSA TAPAHTUVAT RIKOKSET?

Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Rikosuhripäivystys 2026

Tunnistammeko koulussa tapahtuvat rikokset?

Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon

Toimintaa tukee:

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Rikosuhripäivystys 2026

SISÄLLYS

1. Alkusanat 4

Tärkeää ennen aloitusta 6

Rikosuhripäivystys (RIKU) 7

Koulussa tapahtuvat rikokset 8

PowerPoint-esitys 9

Keskustelukysymyksiä 12

Tietokilpailu 13

Tietokilpailuvastaukset 16

Lähteet 18

LIITE 1. Kirje huoltajille

1. Alkusanat

Käsissäsi on Rikosuhripäivystyksen (RIKU) materiaalipaketti *Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon*. Materiaali sopii käytettäväksi kaikille aikuisille, jotka työskentelevät nuorten parissa. Kouluissa materiaalia voidaan käyttää esimerkiksi terveystiedon, yhteiskuntaopin tai luokanvalvojan tunneilla. Materiaalipaketteja voi hyödyntää myös seurakuntien rippikouluissa tai muissa nuorten tilaisuuksissa. Materiaalipakettien avulla voi pitää esimerkiksi erilaisia nuorten iltoja eri teemoilla nuorisotaloilla. Luethan ennen aloitusta sivulta 6 Tärkeää ennen aloitusta -kohdan.

Eriteemaisia materiaalipaketteja on yhteensä seitsemän kappaletta:

Mitä on seurusteluväkivalta? – Pohdintaa omien rajojen tunnistamisesta
Fyysisen väkivallan vakavuus ja puhumisen tärkeys
Seksuaalirikoksen tunnistaminen ja avun hakemisen tärkeys
Väkivallasta perheessä saa puhua – Mitä tarkoittaa avun saaminen?
Tunnistammeko koulussa tapahtuvat rikokset?
Verkossa tapahtuvat rikokset ja niiden puheeksi ottamisen tärkeys

Nuorten huoltajille on suunnattu oma materiaalipaketti:
Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon huoltajille – Ennakoivan puhumisen merkitys

Kaikki materiaalipaketit toimivat omina kokonaisuuksina, mutta voit myös halutessasi käydä kaikki aihealueet läpi.

Materiaalin tarkoituksena on herätellä nuoria tietoisiksi eri aihealueista ja miksi näistä asioista on tärkeä olla tietoinen. On tärkeä sanoittaa ilmiötä nuorille ja näin ennaltaehkäistä niitä sekä mahdollistaa avun hakemista.

Kaikkiin materiaalipaketteihin kuuluu myös Rikosprosessi-video, joka avaa Suomen rikosprosessia ja sen kulkua. Video kertoo myös kuinka Rikosuhripäivystys voi auttaa. Jos käytät dioja, Rikosprosessi-video on yhdistettynä tähän kokonaisuuteen. Muussa tapauksessa videon voi katsoa ennen tai jälkeen keskustelun tai tietokilpailun.

Nuorille on hyvä kertoa huoltajille suunnatusta videosta, Vanhemmat nuoren rikoksen uhrin tukena. Video löytyy Rikosuhripäivystyksen YouTube-kanavalta osoitteesta www.youtube.com/rikosuhripaivystys, Etusivulta alas selaamalla löytyy kohta ”Nuoret rikoksen uhrina”, josta voi valita katsottavan videon. Materiaalin liitteenä on huoltajille kirje, jonka voi halutessaan joko tulostaa tai lähettää sähköisesti. Kirjeen tarkoitus on mahdollistaa keskustelun jatkaminen nuoren kotona.

Materiaalipaketin käsittely alkaa aina aiheeseen liittyvän videon katsomisella. Videot löytyvät Rikosuhripäivystyksen YouTube-kanavalta www.youtube.com/rikosuhripaivystys.

Tämän materiaalipaketin video on ”Sopiiko tämä käytös kouluun?”

Materiaalipaketit sisältävät eri vaihtoehtoja aiheiden käsittelyyn. Valitse itsellesi ja ryhmällesi sopivimmat vaihtoehdot. Tietokilpailukysymykset löytyvät myös sähköisesti www.riku.fi/nuoret etusivulta.

- PowerPoint → tarkoitus on määritellä ilmiötä ja lisätä tietämystä aiheesta
- Keskustelu → tarkoitus herättää nuoria itse ajattelemaan ilmiötä sekä kannustaa tuomaan esille omia mielipiteitä
- Tietokilpailu → erilainen tapa oppia, herättää keskustelua ja tuoda tietämystä ilmiöstä

Näitä vaihtoehtoja voit vapaasti yhdistellä ja soveltaa omaan ryhmään sopivaksi. Esimerkiksi keskustelukysymyksiä voi ottaa esille PowerPoint esityksen aikana. Tietokilpailuja voi esimerkiksi käyttää aiheen käsittelyyn yksittäin, sillä vastauksissa on tietoa ilmiöstä.

Tärkeää ennen aloitusta

1. Ennen aloitusta kerro nuorille, että joillakin voi nousta omakohtaisia kokemuksia mieleen. Näitä kokemuksia ei jaeta ryhmässä. Vaikka ryhmään syntyisi luottamuksellinen ilmapiiri painota nuorille, ettei tämä ole paikka omien kokemusten jakamiselle. Nuori saattaa myöhemmin katua, että on jakanut omia kokemuksiaan. Materiaalien tarkoitus on esitellä ilmiöitä ja auttaa nuoria tunnistamaan niitä. Kenenkään ei tule tuntea, että asia on nostettu esiin hänen omien kokemustensa takia.

2. Käy alussa läpi tahot, joihin nuori voi tarvittaessa olla yhteydessä. Voisitko sinä olla yksi turvallinen aikuinen, jonka kautta apua voisi saada?

Esimerkkejä mahdollisista tahoista:

- Nuoren itsensä turvalliseksi kokema aikuinen (huoltajat, isovanhemmat, naapuri, kaverin huoltajat, harrastetoiminnan ohjaaja)
- Koulun henkilökunta (joku turvalliseksi koettu opettaja, terveydenhoitaja, kuraattori, koulupsykologi tai koulunuorisotyöntekijä)
- Kunnan sosiaalipalvelut (nuorisotyö, lastensuojelu)
- Terveydenhuolto (kunnan terveyspalvelut, terapiapalvelut, nuorisopsykiatrian poliklinikka)
- Rikosuhripäivystys (palvelupiste, RIKUchat, 116 006 -puhelinpalvelu)
- Seurakunta (nuorisotyöntekijät, diakonit, papit)
- Turvakodit (nuorten turvakoti)

Jos nuori tulee keskustelemaan kanssasi jälkeenpäin voi olla, että nuori tarvitsee rohkaisua asiasta puhumiseen. Pelko, siitä mitä tapahtuu seuraavaksi, voi estää avun hakemista. Kysy suoraan, jos epäilet nuoren joutuneen rikoksen uhriksi ja varmista nuoren sen hetkinen turvallisuus. Painota, että vastuu tapahtuneesta ei ole nuorella. Muista oma velvollisuutesi tehdä ilmoitus poliisille ja lastensuojelulle tietyissä tilanteissa.

Rikosuhripäivystys (RIKU)

Rikosuhripäivystys (RIKU) tarjoaa tukea, ohjausta ja neuvontaa rikosasioissa rikoksen uhreille, heidän läheisilleen sekä rikosasiassa todistaville. Lisäksi RIKU ohjaa tarvittaessa muiden palveluiden kuten kriisiavun piiriin.

Rikosuhripäivystyksellä on keskustoimiston lisäksi 6 aluetoimistoa ja yli 20 palvelupistettä eri puolilla maata.

RIKUun voi olla yhteydessä puhelimitse tai verkossa. On myös mahdollista sopia henkilökohtainen tapaamisaika lähimmälle palvelupisteelle. Yhteyttä voi ottaa myös nimettömänä.

RIKUn palveluita ovat

- RIKUchat, johon voi tulla kysymään rikosuhriasioista
- Nuorten sivut, joista löytää tietoa
- RIKUn 116 006 -puhelinpalvelu
- Juristin puhelinneuvonta, josta saa neuvoa ja ohjausta lainmukaisiin oikeuksiin
- Tukihenkilötoiminta palvelupisteissä

Lisätietoja palveluista saat osoitteesta www.riku.fi./nuoret

Hyviä ja puhuttelevia hetkiä materiaalin parissa!

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Koulussa tapahtuvat rikokset

Rikoksia tapahtuu nuorten keskuudessa ja heidän välillään. Suomen laki määrittelee rikoksen tunnusmerkistöt tapahtuvat ne missä vain ja minkä ikäiselle tahansa. Väkivalta koskettaa monia ja se voi tapahtua kenelle vain iästä tai yhteiskuntaluokasta riippumatta. Väkivalta on teoin ja sanoin toisen vahingoittamista. Väkivallan muotoja ovat fyysinen, henkinen, seksuaalinen, sosiaalinen, kemiallinen, taloudellinen ja uskonnollinen.

Kiusaaminen voi olla väkivallan taustalla ja se voi täyttää jonkin yksittäisen rikostyypin tunnusmerkistön. Näitä rikosnimikkeitä voivat olla esimerkiksi pahoinpitely eriasteisena, laiton uhkaus, seksuaalinen ahdistelu tai vainoaminen. Myös vahingonteko, kunnianloukkaus ja yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen voivat tulla kyseeseen nuorten välisissä rikoksissa. Kaikki rikokset eivät ole sovittavissa nuorten kesken eivätkä soviteltavissa, esimerkiksi virallisen syytteen alaisia rikoksia ovat seksuaalirikokset (pois lukien asianomistajarikokset) sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. (Mahkonen 2016. s. 20–21.) Perusmuotoinen ja törkeä pahoinpitely ovat poliisiasioita. Alaikäiseen kohdistuessa pahoinpitely on aina poliisiasia.

Rangaistusvastuu rikoksesta alkaa 15-vuotiaana, mutta alle 15-vuotias on korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta. Yli 15-vuotias nuori voi saada rikoksestaan merkinnän rikosrekisteriin ja alle 15-vuotias taas voi saada merkinnän poliisin toimenpiderekisteriin.

Kaikissa tilanteissa nuorten välillä ei ole kyse ohimenevistä yhteenotoista, vaan tilanteista, joiden seuraukset voivat olla erittäin haitallisia ja jotka vaikuttavat vuosia tapahtuneen jälkeen. Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa on lisääntynyt, esimerkiksi poliisitoimen kanssa. Kouluissa ovat yleistyneet henkeen ja terveyteen kohdistuvat teot. (Mahkonen 2016. s. 31.)

PowerPoint-esitys

PowerPoint -esitys pohjautuu faktatietoon aiheesta ja ilmiöstä. Esitystä voi käyttää yhdessä muiden vaihtoehtojen kanssa tai erikseen. PowerPoint-dioissa määritellään ilmiötä, kerrotaan miksi on tärkeä hakea apua ja miten puuttua tilanteeseen sekä kuinka apua voi hakea. Dioissa on esittäjälle lisätietoa, jolla voi tarkentaa esitystä ja keskustelua.

Diaesityksen lopussa katsotaan rikosprosessivideo ja tarvittaessa käydään siitä keskustelua.

MENETELMIÄ RIKOSASIOIDEN PUHEEKSIOTTOON

Tunnistammeko koulussa tapahtuvat rikokset?

SOPIIKO TÄMÄ KÄYTÖS KOULUUN?

- Katso täältä video aiheesta https://youtu.be/x7y6p5xAsu0

MIKSI AIHE ON TÄRKEÄ?

- Suomen laki määrittelee rikoksen tunnusmerkistöt, tapahtuvat ne missä tahansa tai minkä ikäiselle tahansa
- Tässä materiaalipaketissa nostetaan esiin koulussa tapahtuvia rikoksia
- On tärkeä osata tunnistaa, jos joutuu rikoksen uhriksi
- Rikoksia voi tapahtua myös verkossa. Se, mikä on rikos reaalimaailmassa, on rikos myös internetissä

MITÄ VÄKIVALTA ON?

- Väkivalta on toisen satuttamista sanoin ja teoin
- Väkivallan muotoja on monia
- Fyysisestä väkivallasta voi jäädä näkyviä jälkiä uhriin
  - On esimerkiksi tönimistä, lyömistä ja potkimista
  - Voi johtaa pahimmassa tapauksessa kuolemaan
- Henkinen väkivalta on vaikeampi tunnistaa
  - On esimerkiksi eristämistä, alistamista ja nimittelyä
  - Myös väkivallan uhka on henkistä väkivaltaa
- Muita väkivallan muotoja voivat olla seksuaalinen väkivalta sekä sosiaalinen, digitaalinen, kemiallinen, taloudellinen ja uskonnollinen väkivalta

MAHDOLLISIA RIKOSNIMIKKEITÄ 1/3

- Vahingonteko
  - On toisen omaisuuden vahingoittamista tai hävittämistä
  - Muotoina voivat olla vahingonteko, lievä vahingonteko tai törkeä vahingonteko
- Laiton uhkaus
  - Kun aseella tai muulla tavalla uhkaa toista rikoksella ja on perusteltua pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden puolesta
- Vainoaminen
  - Kun toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten vainoaa toista ja aiheuttaa pelkoa tai ahdistusta vainotussa

MAHDOLLISIA RIKOSNIMIKKEITÄ 2/3

- Pahoinpitely
  - Toiselle tehtyä ruumiillista väkivaltaa tai sitä, että vahingoittaa muulla tavalla toisen terveyttä, aiheuttaa kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai vastaavaan tilaan
  - Törkeä pahoinpitely on kyseessä silloin, kun käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta hengenvaarallista välinettä ja aiheutetaan vakava ruumiillinen vamma tai hengenvaarallinen tila ja teko on tehty erityisen raa'alla tai julmalla tavalla
  - Lievä pahoinpitely, pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely
- Kunnianloukkaus
  - Kun esitetään toisesta valheellista tietoa tai vihjailuja, joista aiheutuu vahinkoa ja kärsimystä tai halveksuntaa

MAHDOLLISIA RIKOSNIMIKKEITÄ 3/3

- Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen
  - Kun levitetään toisesta yksityiselämään liittyvää tietoa, joka aiheuttaa vahinkoa ja kärsimystä loukatulle
- Erilaiset seksuaalirikokset (Tässä vain muutama esimerkki seksuaalirikoksista)
  - Seksuaalinen kajoaminen
    - Koskettelemalla tai muulla tavoin tehty seksuaalinen teko toiselle
  - Grooming eli houkutteleminen seksuaalisiin tekoihin
    - Yhteyden luominen mahdolliseen uhriin, tavoitteena päästä seksuaaliseen kanssakäymiseen tämän kanssa
  - Raiskaus tai sen yritys
    - Toisen pakottaminen sukupuoliyhteyteen

ESIMERKKITAPAUS

Nuori tyttö tulee chattiin kertomaan luokkakaverista. Luokkalaisesta on otettu paljastava kuva pukuhuoneessa ja yhteydenottaja pelkää, että kuva jaetaan luokan whatsapp-ryhmässä.

Tyttö miettii kuka voisi puuttua tilanteeseen ja millä tavalla. Hän haluaa varmistaa ettei itse syyllisty mihinkään väärään.

Chatissa tyttöä kehutaan, koska hän ottaa yhteyttä tässä vaiheessa. Jos kuvaa jaetaan, kyseessä on vakava rikos. On todella tärkeää, että luokanvalvojalle kerrotaan tilanteesta ja mahdollistetaan, että tilanteeseen puututaan heti. Jo kuvan ottaminen on ollut rikos.

NUORISORIKOLLISUUSKYSELYN TULOKSIA

- Yleisimmät 9. luokkalaisten tekemät kielletyt tai rikolliset teot olivat alkoholin humalajuominen (28%), luvaton verkkolataaminen (24%) luvattomat poissaolot koulusta (23%), ja koulusta varastaminen (15%)
- Harvinaisempia olivat pahoinpitely (4%), murtautuminen (4%), muun huumeen käyttö* (2%) ja uhkaaminen varastamistarkoituksessa (2%)
- Uhrikokemuksista yleisimmät nuorille olivat uhkailu (19%), omaisuuden varastaminen (15%), verkkokiusaaminen (16%) sekä omaisuuden vahingoittaminen (15%)

*Muilla huumeilla tarkoitetaan muita huumausaineita kuin marihuana tai hasis

(Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024, Kriminl)

MITÄ VÄKIVALLAN TAUSTALLA ON?

- Väkivaltaa tapahtuu sosiaalisissa yhteisöissä tai ryhmissä
- Voiko kiusaaminen olla väkivallan taustalla?
  - Hyväksymmekö toisemme sellaisina kuin he ovat?
- Voisiko väkivaltaisen käytöksen taustalla olla omat kokemukset väkivallasta?
  - Miten opimme käsittelemään ristiriitatilanteita ja hallitsemaan omia tunteita?
- Mitä pitkittynyt henkinen väkivalta aiheuttaa?
- Liittyykö väkivaltaan pelon, häpeän ja syyllisyyden tunteita?

MILLOIN VÄKIVALLASTA TULISI ILMOITTAA POLIISILLE? 1/2

- Alaikäiseen kohdistuva väkivalta on aina poliisiasia
- Kun tilannetta ei pystytä ratkaisemaan muuten
  - Kinastelu ja nahistelu eivät ole poliisiasioita
- Kun tilanne ei ole sovittelutoimistossa soviteltavissa, esimerkiksi seksuaalinen väkivalta
- Alle 15-vuotias on korvausvelvollinen
  - Voi saada merkinnän poliisiasiain tietojärjestelmään (PATJA)

MILLOIN VÄKIVALLASTA TULISI ILMOITTAA POLIISILLE? 2/2

- Vastuu väkivallasta on aina tekijällä
- Väkivallan yllyttäjät ja tekijän avustajat syyllistyvät myös rikokseen
- Kaiken ikäisiä lapsia voidaan käyttää todistajana rikoksen selvittämisessä. Todistajana toimimisesta ei voi kieltäytyä

ESIMERKKITAPAUS

Nuori tulee kertomaan RIKUchattiin koulussa tapahtuneesta väkivaltatilanteesta, jossa häneltä on murtunut käsi ja hajonnut puhelin. Tilanteesta on ilmoitettu molempien osapuolien vanhemmille ja tekijä on pyytänyt anteeksi.

Tekijä on alle 15-vuotias. Nuorella on suuri huoli hajonneesta puhelimesta, sillä hänellä ja huoltajilla ei ole varaa ostaa uutta. Nuori miettii, mitä tilanteessa voisi vielä tehdä, koska hän ei ole tyytyväinen pelkkään anteeksipyyntöön.

Chatissa varmistetaan onko tilanteesta tehty rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus.

Rikosilmoituksen teko on tärkeää, koska alle 15-vuotias on korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta. Nuorella on mahdollisuus vaatia korvauksia tapahtuneesta ja hajonneesta omaisuudesta. Poliisi voi esimerkiksi ehdottaa asian viemistä rikos- ja riita-asioiden sovitteluun. Kaikilla on samat oikeudet riippumatta siitä missä rikos on tapahtunut.

MIKSI VÄKIVALTAAN PITÄÄ PUUTTUA?

- Väkivalta on tekopainotteista
- Pitkittyessään muuttuu raaemmaksi
- Väkivalta aiheuttaa aina uhrissa reaktioita ja vammoja
  - Fyysiset vammat voivat olla jopa pysyviä
  - Henkiset vammat kuten esimerkiksi ahdistus, itsetuhoisuus ja masennus voivat vaikuttaa negatiivisesti sosiaalisiin suhteisiin
- Väkivaltatilanne voi olla traumaattinen kokemus, jolla voi olla pitkän ajan vaikutuksia elämään
  - On tärkeä saada mahdollisimman nopeasti oikeanlaista apua tilanteeseen ja siitä selviytymiseen

KUN HUOMAAT VÄKIVALTAA

- On tärkeä puuttua heti väkivaltatilanteeseen, kun sellaisen huomaa
  - Esimerkiksi hakemalla aikuisen paikalle
- On tärkeä kertoa tapahtuneesta jollekin tuvalliselle aikuiselle ja sitä kautta asia lähtee etenemään
  - Rikosilmoituksen teko
  - Ei tarvitse tietää, mistä rikosnimikkeestä on kyse
- Väkivaltaa ei voida selitellä leikkimielisyydellä tai ”läpällä”

JOS VÄKIVALTA TAPAHTUU NETISSÄ

- Älä vastaa kiusaamisviesteihin
- Estä viestit kiusaajalta
- Tallenna esim. kuvakaappauksin pilkkaavat viestit, keskustelut ja kuvat
- Kirjaa mahdollisuuksien mukaan ylös
  - Nettisivuston osoite
  - Päivämäärät ja kellonajat tapahtuneesta
  - Tekijän nimimerkki, sähköpostiosoite ja IP-osoite

MIKÄ RIKOSUHRIPÄIVYSTYS (RIKU) ON?

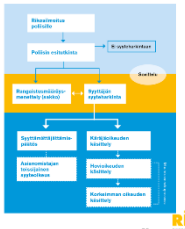
- Tarkoitettu rikoksen uhreille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville
  - Tukea ja neuvoa rikosasioissa maksutta
- Nuorille suunnatut omat nettisivut www.riku.fi/nuoret
- RIKUchat, ma-to klo 9.00-18.00, pe klo 9.00-16.00
  - Tukea ja neuvoa matalalla kynnyksellä
  - Mahdollisuus kysyä rikosuhriasioihin liittyviä asioita
- RIKUn puhelinpalvelu 116 006, ma-to klo 9.00-18.00, pe klo 9.00-16.00
- Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177, ma-to klo 17.00-19.00
  - Neuvoa ja ohjausta lainmukaisiin oikeuksiin

- RIKUn palvelupisteet ympäri Suomea
  - Kasvokkaista apua ja neuvontaa palvelupisteeltä
  - Tukihenkilötoiminta
  - Jätä yhteydenottopyyntö https://www.riku.fi/yhteystiedot/yhteydenottopyynto/

RIKOSPROSESSI

- Katso täältä
  https://youtu.be/Yjh_gQv_5j0

LÄHTEET

- Hamarus P., Holmberg-Kalenius T. & Salmi S. 2015. Opas kiusaamisen jälkihoitoon. PS-Kustannus: Juva
- Malkonen S. 2016. Konfliktit kouluissa. Edita:Helsinki
- Suonpää, K., Raeste, A. & Saartenoja, K. 2024. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024. Katsauksia 64/2024. Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. PDF-dokumentti. https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/3a112a50-8d7c-4e95-9239-627939844605/content . Luettu 1.7.2026.

Keskustelukysymyksiä

Kun olette katsoneet Sopiiko tämä käytös kouluun – videon, on mahdollista keskustella aiheesta erilaisten kysymysten pohjalta. Keskustelua ohjaava henkilö voi itse valita ryhmänsä mukaan käydäänkö keskustelu pienryhmissä vai koko ryhmän kesken.

Purkaminen on tärkeää tehdä yhdessä koko ryhmän kanssa, jotta faktat tulevat kaikille selviksi. Faktapohjaiset vastausehdotukset löydät kysymysten alta. Kysymykset voi antaa ryhmälle ennen videon katsomista tai aihetta voidaan käsitellä kysymysten pohjalta videon katsomisen jälkeen.

a. Kuka tekee videossa väärin?

Videossa kaikki toimijat tekivät väärin. On hyvä tiedostaa, että myös väkivaltaan yllyttäjät sekä tekijän avustajat syyllistyvät rikokseen.

Myös alle 15-vuotias on korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta, vaikka hän ei voi saada rangaistusta rikoksestaan. Yli 15-vuotias voi saada tekemästään rikoksesta merkinnän rikosrekisteriin ja alle 15-vuotias voi saada merkinnän poliisin toimenpiderekisteriin.

b. Mitä itse voisi tehdä tai miten voisi puuttua Mirvan tilanteeseen? Keskustelkaa mikä on teidän koulussanne oikea tapa puuttua?

Mirvan tilanteeseen voisi puuttua jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Itse voisi olla lähtemättä mukaan tekijän toimintaan ja puuttua toimintaan kertomalla asiasta jollekin ylemmälle henkilölle, kuten esimerkiksi pomolle.

c. Millaisia rikosnimikkeitä videossa mahdollisesti tapahtuu?

Videossa esiintyy rikosnimikkeistä muun muassa kunnian loukkaaminen, kun uhrista on levitetty valheellista tietoa, joka aiheuttaa häneen kohdistuvaa halveksuntaa ja kärsimystä. Videolla näkyy myös pahoinpitelyä eriasteisena lievästä törkeään, kun esimerkiksi Mirvaa läimäistään päähän ja tökitään sormella tai kun tekijät kamppaavat Mirvan maahan ja potkivat häntä. Perusmuotoinen ja törkeä pahoinpitely ovat poliisiasioita eikä pahoinpitelyä tulisi jättää huomiotta.

d. Missä vaiheessa tilanteeseen olisi pitänyt puuttua?

Tilanteeseen olisi pitänyt puutua jo alkuvaiheessa ennen kuin tilanne pahentui ja muuttui fyysiseksi väkivallaksi.

e. Onko tällainen käytös osa kouluelämää?

Tällainen käytös ei ole missään paikassa koulussa tai muussa yhteisössä hyväksyttyä tai sallittua. Kyseinen toiminta on vahingollista uhrille ja koko yhteisölle.

Tietokilpailu

Tähän tietokilpailuun on kerätty kysymyksiä kouluissa tapahtuvien rikosten tunnistamisesta ja rikosprosessiin liittyen. Tietokilpailun voi pitää pienryhmissä tai yksittäin. Oikeat vastaukset on hyvä käydä yhdessä koko ryhmän kanssa läpi. Nämä tietokilpailu kysymykset löytyvät myös sähköisesti www.riku.fi/nuoret etusivulta.

1) Jos joutuu väkivallan kohteeksi koulumatkalla, kannattaako siitä kertoa koulussa?
   a. Ei kannata, koska väkivalta ei tapahtunut koulussa
   b. Aina kannattaa puhua, jos joutuu väkivallan kohteeksi
   c. Ei, koulua ei kiinnosta, mitä koulumatkoilla tapahtuu

2) Voiko parhaan ystävän kuvan julkaista netissä?
   a. Kyllä, olemmehan parhaita ystäviä
   b. Kyllä, jos on kysynyt luvan ystävältä
   c. Ei, koskaan ei saa julkaista toisesta kuvaa

3) Voiko netissä tapahtua rikoksia?
   a. Ei, netti ei ole oikea maailma
   b. Kyllä, myös netissä tapahtuu rikoksia
   c. Kyllä, mutta vain sosiaalisessa mediassa

4) Miksi on hyvä puuttua mahdollisimman nopeasti väkivaltatilanteisiin?
   a. Ei väkivaltatilanteisiin tarvitse puuttua, ne loppuvat itsestään
   b. Jotta saadaan nopeasti selville, kuka kantelee, ja voidaan kostaa
   c. Pitkittyessään väkivalta voi pahentua ja siihen puuttuminen vaikeutua

5) Voiko kiusaaminen täyttää rikoksen tunnusmerkistön?
   a. Kyllä, kyseessä voi olla esimerkiksi vahingonteko, vainoaminen tai seksuaalinen häirintä
   b. Kyllä, vain silloin, kun kyseessä on pelkkä pahoinpitely
   c. Ei, kiusaaminen ei voi olla rikos

6) Kannattaako kertoa koulun terveydenhoitajalle, jos rikos ei ole tapahtunut koulussa?
   a. Kyllä, aina kannattaa kertoa jollekin luotettavalle aikuiselle tapahtuneesta rikoksesta
   b. Ei, rikos ei kuulu terveydenhoitajalle
   c. Ei, asiasta ei kannata kertoa kenellekään

7) Tarvitseeko tietää rikosnimikettä, kun tekee rikosilmoituksen?

   a. Kyllä, ei poliisi muuten ota vastaan rikosilmoitusta
   b. Vain, jos kyseessä on fyysiseen väkivaltaan liittyvä rikos
   c. Ei, rikosilmoituksen tekijän ei tarvitse tietää, mistä rikoksesta on kyse

8) Onko rikokseen yllyttäminen rikos?

   a. Kyllä, myös yllyttäjä voi syyllistyä rikokseen
   b. Ei, vain rikoksen tekijä syyllistyy rikokseen
   c. Vain silloin, kun joku on vammautunut rikoksen seurauksena

9) Kuka on vahingonkorvausvelvollinen rikosasiassa?

   a. Kaikki ovat rikosasiassa vahingonkorvausvelvollisia
   b. Uhri voi esittää oikeudessa tai sovittelussa syytetylle vahingonkorvausvaatimuksia
   c. Poliisi on vahingonkorvausvelvollinen rikosasiassa

10) Kannattaako vanhemmille kertoa netissä tapahtuneesta rikoksesta?

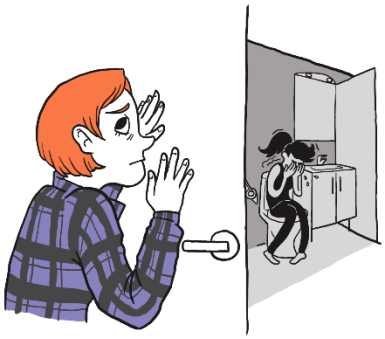
   a. Kyllä, vanhemmat voivat auttaa ja tukea
   b. Kyllä, jotta vanhemmat voivat mennä kostamaan rikoksen tekijälle
   c. Ei, aikuiset eivät ymmärrä netistä mitään

11) Milloin koulussa tapahtuva väkivalta voi olla rikos?

   a. Vasta silloin, kun poliisit saapuvat paikalle
   b. Kun uhrin hyvinvointi vaarantuu yksittäisen tai pidempään jatkuneen tilanteen takia, esimerkiksi pahoinpitely on aina poliisiasia
   c. Koulussa noudatetaan omaa lakia

12) Mitä kaveri voi tehdä, jos ystävä on joutunut rikoksen uhriksi?

   a. Tukea ja ohjata ystävä avun piiriin, esimerkiksi Rikosuhripäivystykseen
   b. Kertoa kaikille kavereille asiasta
   c. Luvata pitää salaisuus eikä koskaan puhua siitä enää mitään

13) Mitä olisi hyvä ottaa mukaan, kun menee tekemään rikosilmoituksen?

   a. Mahdolliset todisteet
   b. Viimeisin koulutodistus
   c. Syntymätodistus

14) Voiko rikosilmoituksen tehdä alle 15-vuotiaasta tekijästä?

a. Ei, koska rikosoikeudellinen vastuu alkaa vasta 15-vuotiaana
b. Ei, mutta hänen vanhemmistaan voi
c. Kyllä, sillä alle 15-vuotias on tekemästään rikoksestaan korvausvelvollinen

15) Mitä lyhenne RIKU tarkoittaa?

a. Rikosuhripäivystys
b. Rikkaiden kuoro
c. Rikoksen uhrien keskus unioni

16) Mitä tapahtuu yleensä rikosilmoituksen tekemisen jälkeen?

a. Seuraavana päivänä on oikeudenkäynti
b. Poliisi ryhtyy tutkimaan asiaa
c. Tarkistetaan ilmoittajan rikosrekisteri

17) Tulevatko huoltajat aina mukaan alaikäisen kuulusteluun?

a. Ei välttämättä, mutta heillä on joissakin tilanteissa oikeus tulla mukaan
b. Kyllä, myös isovanhemmat kutsutaan mukaan
c. Ei, koska rikosasia ei kuulu vanhemmille

18) Mistä nettiosoitteesta löydät Suomen lain?

a. www.riku.fi
b. www.kela.fi
c. www.finlex.fi

19) Mitä tarkoittaa rikosasian sovittelu?

a. Uhrin ja rikoksesta epäilyn salainen tapaaminen
b. Rikospoliisien erikoistutkintaryhmä
c. Sovittelijoiden järjestämä tapaaminen, missä selvitetään ja pyritään sopimaan asia ja mahdolliset korvaukset

20) Tarvitaanko rikosasian sovitteluun paikalle omaa juristia?

a. Ei, paikalla on sovittelijat, mutta halutessaan voi kysyä neuvoa ennakkoon esimerkiksi korvausasioissa
b. Kyllä, myös erotuomari pitää ottaa mukaan
c. Ei, mutta kolme lautamiestä täytyy olla mukana

Tietokilpailuvastaukset

1) B, Väkivaltakokemuksesta tulisi aina kertoa jollekin luotettavalle aikuiselle. Koulumatkalla tapahtunut väkivalta on hyvä tuoda esille myös koulussa. Turvallinen koulumatka kuuluu kaikille.

2) B, Parhaan kaverin kuvan voi julkaista netissä, kunhan on kysynyt häneltä ensin luvan siihen. Esimerkiksi sammuneen kaverin kuvaa ei saa jakaa netissä ilman lupaa.

3) B, Netissä voi tapahtua erilaisia rikoksia, kuten häirintää ja kunnian loukkaamista, jolloin toiselle lähetetään esimerkiksi pilkkaavia viestejä tai levitetään toisesta perättömiä tarinoita. Myös seksuaalirikoksia tapahtuu netissä, kuten esimerkiksi lapsen seksuaalista häirintää.

4) C, On hyvä toimia nopeasti väkivaltatilanteissa, ettei väkivalta pääse pitkittymään ja pahenemaan.

5) A, Kiusaaminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkistöt ja olla esimerkiksi vainoamista, laitonta uhkaamista tai seksuaalista häirintää. Muita rikosnimikkeitä voivat olla kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen tai pahoinpitely. Perusmuotoinen ja törkeä pahoinpitely ovat poliisiasioita.

6) A, Vaikka rikos ei olisi tapahtunut koulussa, on siitä hyvä päästä puhumaan jonkun kanssa. Asiasta voi kertoa esimerkiksi kouluterveydenhoitajalle.

7) C, Rikosnimikettä ei tarvitse tietää tehdessään rikosilmoitusta. Riittää, että kertoo tapahtumat ja poliisi sitten arvioi, mistä rikoksesta on kyse, jos rikos on tapahtunut.

8) A, Rikokseen yllyttäminen on rikos ja siitä voidaan tuomita samalla tavalla kuin itse rikoksen tekijä.

9) B, Rikoksen uhrilla on oikeus vaatia vahingonkorvauksia rikoksen tekijältä aiheutuneesta vahingosta. Vahingonkorvaus voi olla rahallista tai jotain muuta, joka korvaa haittaa.

10) A, Vanhemmilla on vastuu lapsestaan ja he voivat tukea ja auttaa asian kanssa. Tärkeää on, että kertoo netissä tapahtuneesta rikoksesta jollekin turvalliselle aikuiselle. Myös rikosepäilystä on hyvä kertoa jollekin.

11) B, Kouluissa tapahtuva väkivalta voi olla rikos silloin, kun yksittäinen tai jatkunut tilanne vaarantaa uhrin terveyden ja hyvinvoinnin. Väkivallalla voi olla vakavia seurauksia uhrille, joten tilanteeseen olisi hyvä puuttua mahdollisimman pian.

12) A, Kaverina voi tukea ja auttaa ystävää hakemaan apua esimerkiksi Rikosuhripäivystyksestä. Kaverina voi kuunnella ja lohduttaa ystävää.

13) A, Kun menee tekemään rikosilmoitusta, on hyvä ottaa mukaan mahdolliset todisteet, kuten esimerkiksi lääkärintodistus vammoista tai mahdolliset häirintäviestit. Rikosilmoitusta tehtäessä on hyvä olla mukana joku läheinen tai luotettava aikuinen.

14) C, Alle 15-vuotiaasta voi tehdä rikosilmoituksen. Myös alle 15-vuotias on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingot.

15) A, RIKU tarkoittaa Rikosuhripäivystystä, jonka palvelut on tarkoitettu kaikille rikoksen uhreille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville.

16) B, Rikosilmoituksen jälkeen poliisi tutkii asiaa ja päättää onko tarvetta jatkotoimille.

17) A, Joissakin tilanteissa huoltajalla on oikeus olla mukana kuulusteluissa. Jos huoltajaa epäillään lapseen kohdistuneesta rikoksesta tai jos läsnäolo voi vaikeuttaa asian selvittämistä, voidaan häntä kieltää osallistumasta kuulusteluun.

18) C, Suomen lain löytää www.finlex.fi, joka on Oikeusministeriön omistama oikeudellisen aineiston julkinen ja maksuton Internet-palvelu.

19) C, Rikosasian sovittelu tarkoittaa sitä, että rikoksesta epäilty ja rikoksen uhri voivat kohdata toisensa luottamuksellisesti puolueettoman sovittelijan välityksellä. Sovittelussa käsitellään rikoksesta uhrille aiheutuneita haittoja ja pyritään löytämään rikoksen osapuolia tyydyttävä ratkaisu niiden hyvittämiseksi.

20) A, Itse sovitteluneuvotteluissa ei tarvita juristia paikalle, halutessaan voi selvitellä etukäteen esimerkiksi mahdollisia korvaussummia. Halutessaan paikalle voi pyytää tukihenkilöä.

RIKU

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

LISÄTIETOA, NEUVOA JA TUKEA MAKSUTTOMASTI

riku.fi/nuoret

Lähteet

Hamarus P., Holmberg-Kalenius T. & Salmi S. 2015. Opas kiusaamisen jälkihoitoon. PS-Kustannus: Juva

Malkonen S. 2016. Konfliktit kouluissa. Edita:Helsinki

Suonpää, K., Raeste, A. & Saartenoja, K. 2024. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024. Katsauksia 64/2024. Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. PDF-dokumentti. https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/3a112a50-8d7c-4e95-9239-627939844605/content . Luettu 1.7.2026.

LIITE 1.

Kirje huoltajille

Hei,

Olemme käsitelleet nuorten kanssa Rikosuhripäivystyksen (RIKU) tuottaman materiaalin pohjalta eri teemaisia väkivallan ilmiöitä. Materiaalipaketti *Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon* pitää sisällään seitsemän eri teemaista pakettia, joista olemme käsitelleet yhtä. Materiaalipaketteihin liittyvät videot löytyvät Rikosuhripäivystyksen kanavalta YouTubesta https://www.youtube.com/user/Rikosuhripaivystys.

Materiaalipaketit ovat:

Mitä on seurusteluväkivalta? – Pohdintaa omien rajojen tunnistamisesta

Fyysisen väkivallan vakavuus ja puhumisen tärkeys

Seksuaalirikoksen tunnistaminen ja avun hakemisen tärkeys

Väkivallasta perheessä saa puhua – Mitä tarkoittaa avun saaminen?

Tunnistammeko koulussa tapahtuvat rikokset?

Verkossa tapahtuvat rikoksen ja niiden puheeksi ottamisen tärkeys

Ennakoivan puhumisen merkitys ja nuoren rikoksen uhrin tukeminen -Huoltajille

Yleissivistyksen kannalta on tärkeää olla tietoinen yllä olevista aiheista. Aiheista on hyvä keskustella ennaltaehkäisevästi nuorten kanssa. Materiaalipaketit sanoittavat näitä vaikeita aiheita. Ilmiöiden käsittely helpottaa rikosasioiden tunnistamista ja vähentää ilmiöihin liittyvää turhaa häpeää.

Nuoren on hyvä tietää, että näistä vaikeista asioista voi keskustella myös kotona tarvittaessa.

Huoltajille on suunnattu video, vanhemmat nuoren rikoksen uhrin tukena. Video löytyy osoitteesta https://www.youtube.com/user/Rikosuhripaivystys kohdasta nuoret rikoksen uhrit.

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

LISÄTIETOA, NEUVOA JA TUKEA MAKSUTTOMASTI

riku.fi/nuoret